

Pterostoma palpina (Snuitvlinder), *Ptilodon capucina* (Kroonvogeltje), *Phalera bucephala* (Grote wapendrager), *Peridea anceps*, *Stauropus fagi* (Eekhoorn) en *Harpyia milhauseri* (Draak). Stuk voor stuk prachtige, vaak fraai getekende soorten.

Soorten van vochtige gebieden

Tijdens de inventarisatie, voornamelijk langs de Bergumermeer, werden een aantal soorten uilen (*Noctuidae*) van hoofdzakelijk vochtiger gebieden waargenomen. Het voorkomen van de soorten wordt veelal bepaald door het voorkomen van de voedselplanten: *Celaena leucostigma* (belangrijke voedselplant is Gele lis (*Iris pseudacoris*)), *Nonagria typhae* (voedselplant Lisdodde (*Typha spec.*)), *Archanara sparganii* (voedselplanten o.a. Lisdodde en Gele lis)) en *Arenostola phragmitidis* (voedselplant Riet (*Phragmitis australis*)).

Graphiphora augur

Er zijn veel meer interessante soorten, maar tot slot wil ik *Graphiphora augur* noemen. Deze vrij grote uil wordt niet zoveel waargenomen, meestal in kleine aantallen. Ook tijdens de inventarisatie werd slechts één exemplaar waargenomen.

Degenen die het leuk vinden kunnen de lijst (liefst via de e-mail) toegestuurd krijgen, of op de voorjaarsbijeenkomst inzien.

Gebruikte literatuur:

Die Schmetterlinge Baden-Württembergs, Günter Ebert, Ulmer.

Colour Identification Guide to Moths of the British Isles, Bernard Skinner, Viking.

“De Vuurtoren”

Nachtvlinders in de Peazumerlânne en bij de Holwerder pier.

Gerrit Tuinstra

Ik heb het met Hilco Meijer wel eens gehad over hoe interessant het zou zijn om eens een keer nachtvinders te vangen aan de kust. Een heel ander gebied. Zeer open, winderig, een speciale vegetatie en daarmee misschien andere soorten nachtvinders dan in het binnenland. Het afgelopen jaar is het er van gekomen. Op 19 juli en 2 augustus (de tweede datum samen met Henk en Auke Hunneman uit Gorredijk) heb ik met behulp van kunstlicht nachtvinders geïnventariseerd op de kwelders van de Peazumerlânne bij Peasens. Ik had hiervoor vergunning gekregen van It Fryske Gea, eigenaar van het gebied. De plek waar de lamp brandde lag in het “niet gecultiveerde”, buitendijkse gebied. Deze plek was bereikbaar via een doodlopend pad naar een schapenvangplek. Vanaf deze plek was het ± 50 meter voordat de kwelders bereikt werden. De vangplek lag ongeveer 30 meter vanaf het “gecultiveerde” land, temidden van een zoute vegetatie met

voornamelijk *Aster tripolium* (zee-aster of zulte) en diverse andere zoutminnende soorten. Het doel van de inventarisatie was om een beeld te krijgen van de aanwezige nachtvlinderfauna en te kijken of deze verschilt van de nachtvlinderfauna elders in Friesland. Naast de plek in de Peazumerlânnen heb ik twee keer met de lamp aan het begin van de pier bij Holwerd gestaan. Eigenlijk drie keer, maar deze derde keer was niet erg geslaagd met een dusdanig harde wind dat het doek bijna omwaaide. Dat is dan ook een van de grootste nadelen van het nachtvlinderen aan de kust. Het moet erg goed weer zijn (warm en liefst windstil) voor goede resultaten.

Vooraf in de Peazumerlânnen is er in het bijzonder gekeken naar *Cucullia asteris* (Astermonnik). Deze soort wordt in Friesland zelden waargenomen. *C. asteris* leeft in twee verschillende biotopen, op de zandgronden, waar de rupsen veelal op *solidago* (Guldenroede) leven en in het westen van het land, waar de rupsen op *aster tripolium* (Zee-aster of Zulte) leven. Omdat Zee-aster een zeer algemene soort is in de Peazumerlânnen en *C. asteris* in vergelijkbare gebieden in Zeeland ook waargenomen wordt, was het vaststellen van *C. asteris* een doel op zich.

Resultaten Peazumerlânnen

Op de eerste datum in de Peazumerlânnen (19 juli) was het wat weersomstandigheden betreft perfect. Erg warm, lage luchtvochtigheid en vrijwel geen wind. Er werden dan ook zeer grote aantallen vlinders waargenomen. Op de tweede datum (2 augustus) was het weer ook redelijk, maar werden er veel minder vlinders waargenomen (soorten en aantallen). De reden van het lage aantal is onduidelijk. Mogelijk was het de hoge luchtvochtigheid. Tijdens de inventarisatie werd er aan de kust geen mist waargenomen, echter op enige kilometers (op de terugweg) wel.

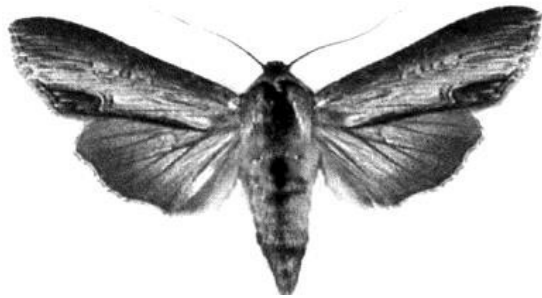
Op 2 augustus brandde de lamp van zonsondergang tot ongeveer 01.00 uur. Er werden 23 soorten waargenomen met maximaal zo'n 20 tot 25 exemplaren per soort.

Op 19 juli brandde de lamp van zonsondergang tot ongeveer 03.30 uur, toen de temperatuur nog ongeveer 20 graden bedroeg. Op deze avond werden 45 soorten waargenomen, sommige in (zeer) grote aantallen (tot 100, 175, 200, 250 exemplaren per soort).

Naast algemene soorten werd een aantal bijzondere soorten waargenomen: *Scopula emutaria*, *Eupithecia simpliciata*, *Cucullia asteris*, *Apamea oblonga* en *Lacanobia suasa*. Met uitzondering van *A. oblonga* had ik zelf deze soorten nooit eerder waargenomen.

Cucullia asteris

Ook *Cucullia asteris* werd dus waargenomen, echter slechts één exemplaar. Volgens de Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (10e supplement, B.J. Lempke, 1964) begint de vliegtijd van *C. asteris* al in half mei en kan deze duren tot in de tweede helft van augustus en soms zelfs september. Late exemplaren (imago's) behoren waarschijnlijk tot een partiële tweede generatie, die afstamt van vroeg vliegende exemplaren. De hoofdvliegtijd valt in de tweede helft van juli en het begin van augustus. De beide data dat er in de Peazumerlânnen gevangen is, vallen dus (volgens de catalogus) in de beste periode om de soort (als imago) aan te treffen. In *The Colour Identification Guide to Moths of the British Isles* (Bernard Skinner) wordt geschreven dat de soort "in kleine aantallen op licht komt". Het in de Peazumerlânnen gevangen exemplaar kwam niet op het doek, maar naderde de lamp tot op zo'n tien meter om vervolgens hier in de vegetatie te gaan zitten. Ook andere *cucullia*-soorten komen niet of slecht op licht. Overigens wordt door andere vlindersaars, die *C. asteris* in Zeeland regelmatig waarnemen, gezegd dat de soort wel op licht gevangen wordt (mondelijke mededeling op de landelijke bijeenkomst van de Sectie Ter Haar).

Cucullia asteris

Of de soort in de Peazumerlânnen een kleine populatie heeft (wat niet waarschijnlijk is, vanwege de vergelijkbare omstandigheden in Zeeland en het massale voorkomen van de voedselplant), dat *C. asteris* hier eerder of later vliegt of dat de soort inderdaad slecht op licht komt, is niet duidelijk.

Scopula emutaria en *Eupithecia simpliciata*

S. emutaria is een veel minder algemene soort dan bv. *S. immutata*. *S. emutaria* is een echte kustsoort, die vrijwel niet in het binnenland wordt waargenomen. Uit Friesland is de soort o.a. bekend van de eilanden.

E. simpliciata is een vrij kleine vlinder uit de groep van de bloemspanners. De soort leeft o.a. op Melde (*Atriplex*) en Ganzevoet (*Chenopodium*). In het binnenland is de soort bekend van ruderaalterreinen. Deze soort is in het verleden ook op Zeeuwse kwelders waargenomen, waar de rupsen op Zee-alsem (*Artemisia maritima*) werden gevonden (Van Aartsen).

Zowel *S. emutaria* (1 ex.) als *E. simpliciata* (meerdere exx.) werd waargenomen bij de pier van Holwerd.

Apamea oblonga

A. oblonga is een vrij donkere en weinig getekende, vrij grote uil, die in Friesland weinig wordt waargenomen. De rups leeft in de wortels van grassen. In Engeland is de soort bekend van Gewoon kweldergras (*Puccinellia maritima*) (Porter). In Nederland is de soort hoofdzakelijk bekend uit Zeeland en de zuid-Hollandse eilanden. Ook wordt *A. oblonga* soms in het binnenland waargenomen (www.vlindernet.nl). Zelf heb ik de soort op twee plaatsen in de Alde Feanen gevangen (inventarisatie 2001). In de Peazumerlânne heb ik drie exemplaren gevangen. Bij de pier van Holwerd kwamen in twee nachten minimaal 42 exemplaren op het witte doek. Waarschijnlijk lag de eerste vangdatum in de Peazumerlânne aan het begin van de vliegtijd. Op de tweede avond werden over het algemeen zeer weinig vlinders waargenomen (soorten en aantallen). Verondersteld kan worden dat *A. oblonga* ook in de Peazumerlânne in grotere aantallen voorkomt.

Lacanobia suasa

Een soort die vooral de laatste jaren in Friesland minder wordt waargenomen en die ik zelf nog nooit had waargenomen is *L. suasa*. De soort is qua tekening, kleur en formaat vrij variabel. De soort wordt in uiteenlopende gebieden waargenomen, waaronder ruderaalterreinen. De rupsen leven op een variëteit aan planten. Tijdens de inventarisatie is *L. suasa* veel waargenomen, zowel in de Peazumerlânne (minimaal 47 exemplaren) als bij de pier bij Holwerd (minimaal 42 exemplaren). Waarom de soort hier zoveel wordt waargenomen en elders in Friesland niet (meer), is niet duidelijk.

In totaal werden er in de Peazumerlânne 57 nachtvlindersoorten vastgesteld (waaronder vier soorten micro's). In vergelijking met gebieden in bijvoorbeeld het zuidoosten van Friesland, waar op een avond vergelijkbaar met de omstandigheden van 19 juli zo'n 90 tot 100 (macro-) nachtvlindersoorten worden waargenomen, is dit aantal soorten vrij hoog te noemen.

Uiteraard zal het aantal aanwezige nachtvlindersoorten groter zijn dan de vastgestelde 57 soorten, omdat er slechts twee keer (in een vrij korte periode) in het gebied gevangen is.

Naast vlinders werden 's nachts in de Peazumerlânne een aantal andere diersoorten waargenomen, waaronder een kerkuil, jagend boven de kwelders. Daarnaast werden diverse grote spinnende waterkevers en grote geelgerande waterkevers waargenomen. Bijzonder waren de waarnemingen van een grote groene sabelsprinkhaan (*Tettigonia viridissima*) en een reuzenhoutwesp (*Urocerus gigas*), die eveneens op het licht afkwamen.

Bij de Holwerder pier werden in totaal 49 nachtvlindersoorten (waaronder negen soorten micro's) waargenomen. Beide gebieden vertonen grote overeenkomsten tussen de waargenomen soorten.

Tijdens deze inventarisaties aan de kust (Peazumerlânnen en Holwerder pier) werden in hoofdzaak soorten van de uilenfamilie (*Noctuidae*) waargenomen (36 soorten). Spanners (*Geometridae*) werden veel minder waargenomen (10 soorten). Daarnaast werden er zes soorten tandspinners (*Notodontidae*), drie soorten beervlinders (*Arctiidae*), de donsvlinder (*Euproctis similis*), de lindepijlstaart (*Mimas tiliae*), de wilgenhoutrupsvlinder (*Cossus cossus*) en één soort wortelboorder (*Hepialidae – Triodia sylvina*) waargenomen.

Interessante waargenomen soorten micro's zijn *Elachista scirpi*, *Coleophora asteris*, *Phalonidia affinitana* en *Eucosma obumbratana*. Alle vier zijn soorten die op het Friese vasteland niet of sporadisch zijn waargenomen.

Gebruikte literatuur:

De Kleine Vlinders; J.H. Kuchlein, Pudoc Wageningen 1993.

Die Schmetterlinge Baden-Württembergs, Band 6 Nachtfalter IV, Ulmer, 1997.

Colour Identification Guide to Moths of the British Isles, Bernard Skinner, Viking.

Colour Identification Guide to Caterpillars of the British Isles, Jim Porter, Viking.

De Bruine eikenpage – *Satyrium ilicis* Gerard Bergsma

Vorig jaar tijdens het lopen van een monitoringroute midden in de maand juli in het gebied van de Schaopedobbe (bij Elsloo) had ik mij voorgenomen scherp uit te kijken naar de Bruine eikenpage, omdat ik deze vlindersoort daar vele jaren geleden al eens had waargenomen. De Bruine eikenpage is in geheel Nederland sterk achteruitgegaan en wordt steeds minder waargenomen op de gebruikelijke vliegplaatsen. Het is een fragiel en snelvliegend dagvlindertje dat snel over het hoofd wordt gezien, ook omdat het zo'n goede schutkleur heeft (donkerbruin). Er is een bijkomend probleem, omdat zijn soortverwant, de Eikenpage, dezelfde vliegtijd heeft en in hetzelfde biotoop (met eikenbomen) voorkomt. Er zijn wel enkele onderscheidingskenmerken tussen de Eikenpage en de Bruine eikenpage. De onderzijde van de vleugels van de Eikenpage is overwegend lichtgrijs, terwijl die van de Bruine eikenpage (donker)bruin is. Het vrouwtje van de Eikenpage heeft (onder invloed van lichtinval) een tweetal blauwpaarse banen op de voorvleugels (tijdens de vlucht echter nauwelijks te zien), terwijl het vrouwtje van de Bruine eikenpage op de voorvleugels een (niet altijd even duidelijke) oranje vlek vertoont. Over de andere uiterlijke kenmerken van beide vlindersoorten geef ik hier verder geen details, alhoewel die bij een directe waarneming natuurlijk wel van belang zijn, wanneer men foeragerende exemplaren van beide soorten tegenkomt, zodat die beter geobserveerd kunnen worden. Het waarnemen en vaststellen van vliegende exemplaren van beide soorten is veel moeilijker en